

Sygn. akt III KK 448/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)

SSN Henryk Gradzik (sprawozdawca)

SSN Przemysław Kalinowski

Protokolant Jolanta Włostowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Barbary Nowińskiej
w sprawie M.P.

skazanego z art. 178a § 4 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 27 czerwca 2018 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego

od wyroku Sądu Okręgowego w S.

z dnia 16 maja 2017 r., sygn. akt II Ka [...] /17,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w M.

z dnia 8 grudnia 2016 r., sygn. akt II K [...] /16,

**1. uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym;**

**2. nakazuje zwrócić oskarżonemu M.P. opłatę od kasacji w
kwocie 450 (czteryście pięćdziesiąt) zł.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego w M. z dnia 8 grudnia 2016 r., sygn. II K [...] /16, M.P. został skazany za to, że w dniu 9 maja 2016 r. w miejscowości D. jechał jako kierujący samochodem osobowym fiat palio weekend nr rej. [...] w ruchu lądowym, będąc w stanie nietrzeźwości z wynikiem nie mniejszym niż 0,79 promila alkoholu etylowego w organizmie, będąc uprzednio prawomocnie skazanym za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości wyrokiem Sądu Rejonowego w O. z dnia 15 czerwca 2010 r., sygn. II K [...] /10 – tj. za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k. – na karę 7 miesięcy pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 42 § 3 k.k. orzeczono wobec oskarżonego środek karny w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, a na podstawie art. 43a § 2 k.k. zasądzono od niego świadczenie pieniężne na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w kwocie 10 tys. zł.

Oskarżony złożył apelację od tego wyroku. Kwestionował w niej ocenę dowodów i poczynione ustalenia faktyczne. Wniósł o ponowne rozpatrzenie sprawy po przydzieleniu mu obrońcy z urzędu w postępowaniu odwoławczym.

Orzekający w drugiej instancji Sąd Okręgowy w S. na rozprawie odwoławczej w dniu 16 maja 2017 r. orzekł o nieuwzględnieniu wniosku oskarżonego o wyznaczenie obrońcy z urzędu, a wydanym w tym samym dniu wyrokiem, sygn. II Ka [...] /17, utrzymał w mocy wyrok Sądu pierwszej instancji.

Obrońca M.P. wniosła kasację od prawomocnego wyroku. Podniosła w niej zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, tj. art. 81 § 1 k.p.k. w zw. z art. 78 § 1 k.p.k. oraz art. 6 k.p.k., a także art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, które to naruszenie miało istotny wpływ na treść orzeczenia poprzez nierozpoznanie merytorycznie przez sąd właściwy do rozpoznania sprawy wniosku skazanego o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu, złożonego przez skazanego w jego własnej apelacji od wyroku Sądu Rejonowego, w rezultacie czego skazany został pozbawiony możliwości obrony przez obrońcę ustanowionego z urzędu, mimo iż nie posiadał środków wystarczających do ustanowienia obrońcy z wyboru. W konkluzji skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi.

W odpowiedzi na kasację Prokurator Rejonowy w M. domagał się jej oddalenia jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył:

Zarzutowi kasacji nie można odmówić słuszności. Jak trafnie zauważa skarżący, oskarżony, który nie miał obrońcy z wyboru w postępowaniu przed Sądem Rejonowym, wystąpił we wniesionej osobiście apelacji o przydzielenie obrońcy z urzędu. Uzasadnił wniosek tym, że utrzymuje się z pracy dorywczej w charakterze murarza i ma na utrzymaniu dwie córki. Informacje zawarte we wniosku miały potwierdzenie w aktach sprawy, a konkretnie w dwóch protokołach przesłuchania M.P. w charakterze podejrzanego (k. 27-28 i 60-63). Wynikało z nich nadto, że ma on wykształcenie podstawowe, nie posiada majątku i ma dwoje innych jeszcze małoletnich dzieci, a więc w sumie czworo w wieku 10,11,11 i 4 lata. Informacje te znajdowały potwierdzenie w arkuszu danych osobopoznawczych zebranych w trybie art. 213 k.p.k. (k. 64). Także na rozprawie przed Sądem Rejonowym oskarżony podał, że ma na utrzymaniu czworo dzieci, a miesięczny jego zarobek z prac dorywczych wynosi 1500 zł (k.102).

Po przesłaniu akt do drugiej instancji Sąd Okręgowy jako odwoławczy nie rozpoznał wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu przed wyznaczeniem terminu rozprawy apelacyjnej. Uczynił to dopiero na rozprawie w dniu 16 maja 2017 r. pod nieobecność oskarżonego prawidłowo zawiadomionego o terminie rozprawy. Sąd odwoławczy postanowił nie uwzględnić wniosku „z uwagi na to, iż oskarżony w żaden sposób nie uprawdopodobnił swojej sytuacji majątkowej, która uzasadniałaby ustanowienie mu obrońcy z urzędu”. O treści postanowienia oskarżony nie został powiadomiony. Sąd Okręgowy w tym samym dniu, po wysłuchaniu prokuratora, orzekł o utrzymaniu w mocy zaskarżonego wyroku.

W świetle powyższych uwag nie może ulegać wątpliwości, że wniosek oskarżonego o wyznaczenie obrońcy z urzędu nie został rozpoznany w sposób przewidziany w procedurze karnej. Prawem oskarżonego jest domaganie się ustanowienia obrońcy z urzędu w każdym stadium postępowania. Jeśli wniosek zamieszczony był w apelacji, to jego rozpoznanie należało do Sądu odwoławczego. Oczywiście jest, że powinnością Sądu Okręgowego było rozstrzygnięcie wniosku

przed wyznaczeniem terminu rozprawy odwoławczej i dopiero po wyczerpaniu procedury z tym związanej można było przystąpić do rozpoznania apelacji.

Sposób rozpoznania wniosku oskarżonego naruszał w istocie jego prawo do ubiegania się o pomoc prawną. Skoro bowiem Sąd odwoławczy uznał w postanowieniu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu, że oskarżony nie wykazał, iż nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny (art. 78 k.p.k.), to wydaje się, że takiej ocenie zaprzeczały informacje zamieszczone w protokołach jego przesłuchania i w arkuszu danych osobopoznawczych. Jeśli Sąd rozpoznający wniosek uznał, że informacje zawarte w aktach nie są wystarczające lub są wątpliwe, to powinien był dążyć do ich weryfikacji, zobowiązując oskarżonego do złożenia stosownych dokumentów z wyznaczeniem mu odpowiedniego terminu do uzupełnienia wniosku.

Należy zauważyć, że postanowienie Sądu Okręgowego, o którym mowa, było zaskarżalne. Zgodnie z art. 81 § 1a k.p.k. na postanowienie o odmowie wyznaczenia obrońcy przysługuje oskarżonemu zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu. Nie rozpoznając wniosku przed wyznaczeniem terminu rozprawy apelacyjnej i nie doręczając postanowienia o oddaleniu wniosku z pouczeniem o sposobie zaskarżenia, Sąd Okręgowy uchybił wymienionemu przepisowi, pozbawiając oskarżonego możliwości złożenia środka odwoławczego. Do rozpoznania apelacji Sąd ten przystąpił bez wyczerpania procedury związanej z rozpoznaniem wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu. W tym stanie rzeczy prawo oskarżonego do korzystania z obrońcy z urzędu zostało naruszone już przez sposób procedowania, który z założenia powinien był prowadzić do definitywnego ustalenia, czy zaistniały przesłanki uwzględnienia wniosku określone w art. 78 k.p.k. Podjęte rozstrzygnięcie negatywne nie znajdowało przekonującego wsparcia w informacjach o stanie rodzinnym i majątkowym oskarżonego zawartych w aktach sprawy, a przejście do rozpoznania apelacji bez wyczekania na ewentualne zaskarżenie uniemożliwiło mu dochodzenie tego uprawnienia w procedurze odwoławczej. Mając to na uwadze Sąd Najwyższy uznał, że doszło do rażącej obrazy art. 78 k.p.k. i art. 81 § 1a k.p.k., a w konsekwencji także art. 6 k.p.k. Są tym samym przesłanki do przyjęcia, że uchybienie wskazane w kasacji naruszało, przywołany w kasacji, standard rzetelnego procesu, w zakresie

określonym w art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (wyrok SN z 29 stycznia 2002 r., II KKN 386/99, Prok. I Pr. 2002 nr 10, wkł., S. 6).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że pozbawienie oskarżonego uzasadnionego prawa do pomocy obrońcy, także przez odmowę wyznaczenia go na podstawie art. 78 § 1 k.p.k., z zasady może mieć wpływ na treść wyroku (wyrok SN z 3 kwietnia 2003 r., III KKN 145/01, LEX nr 78404). Dotyczy to zwłaszcza spraw, w których fakty istotne dla rozstrzygnięcia co do winy są ustalane w wyniku oceny sprzecznych ze sobą dowodów. Tak jest w sprawie niniejszej. Z dowodów osobowych (wyjaśnienia oskarżonego, zeznania świadków M.B., M.K. i E.W.) wyłaniały się sprzeczne wersje co do tego, czy oskarżony spożywał alkohol już po najechaniu samochodem w ogrodzenie, czy też zanim przystąpił do prowadzenia tego pojazdu, przy czym jeśli to drugie – to jakie było stężenie alkoholu w jego organizmie w czasie zdarzenia. Przyjmując wersję niekorzystną dla oskarżonego, Sąd *meriti* oparł się na opinii biegłego z zakresu badań toksykologicznych mgr P.P., bazującej na wyniku wielokrotnego badania stężenia alkoholu w organizmie oskarżonego po zatrzymaniu i na teoretycznych wyliczeniach retrospektywnych (k. 43-53). Dowód ten Sąd Rejonowy ujawnił na rozprawie bez przesłuchania biegłego (k. 105v). W apelacji oskarżony kwestionował ustalenia faktyczne wynikające z opinii biegłego. Podnosił, że został pozbawiony możliwości zadania pytań biegłemu „względem wyliczeń zawartości alkoholu w organizmie w czasie kolizji”. W postępowaniu odwoławczym nie wezwano biegłego na rozprawę. Utrzymując w mocy zaskarżony apelacją wyrok Sąd Okręgowy stwierdził, że argumenty zawarte w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji „są bardziej przekonujące od tych podniesionych w apelacji”.

Z wszystkich tych względów należało uznać, że naruszenie przez Sąd odwoławczy przepisów normujących procedurę ustalania przesłanek wyznaczenia obrońcy z urzędu, a w rezultacie odmowa uwzględnienia wniosku oskarżonego w tym zakresie, mogły uniemożliwić zapewnienie oskarżonemu efektywnej obrony w drugiej instancji. Tym samym wykazane uchybienie mogło realnie wpłynąć na treść wyroku Sądu Okręgowego.

Wobec stwierdzenia, że zaskarżony wyrok jest obarczony rażącą obrazą przepisów prawa procesowego wskazanych w kasacji, która mogła wywrzeć istotny wpływ na jego treść, Sąd Najwyższy orzekł o uchyleniu tego wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Przy ponownym rozpoznaniu apelacji w instancji odwoławczej Sąd Okręgowy powinien na wstępie rozstrzygnąć w przedmiocie wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu, jeśli oskarżony nie ustanowi obrońcy z wyboru. W każdym zaś wypadku zarzuty podniesione w osobistej apelacji oskarżonego będą podlegały ponownemu rozpoznaniu.

Orzeczenie o zwrocie oskarżonemu opłaty za kasację opiera się na art. 527 § 4 k.p.k.

ał